

Nushası 10 kuruş

Senelik abonası
100 kuruş

Posta ücreti 40 Para

İstanbul

Posta ücreti 10 kuruş

Şehremaneti Mecmuası

[Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır]

Sene : 6

Şubat 1930

Sayı : 66

Gene iktisat işleri

Memleketimizin heyeti mecmuası arasında İstanbul şehrinin vaz'iyet ve cesametle beraber bilgi ve görgü itibarile haiz olduğu hususiyetler, onun sureti mahsusada mutalaa ve tetkikini icap ettirirken buna dair bu tasarruf ve iktisat hareketi ictimaiyesinde daha bir salah alâimi gösterememiştir, ve hakikati halde göstermesi de müşküldür.

Çünkü iktisaden menfi şerait altında uzun müddetler bedeninden sarfetmiş ve umumî serveti muvazene seviyesinden aşağı düşmüş olan koca bir şehri iş ve tasarruf sahasına doğru kımıldatmak için lüzumu olan manivelanın istinat noktası büyük bir para yahut kredi teşkilâtı demektir.

San'at ve ticaret merkezi olan İstanbul şehrinin bu aynı zamanda zirai krediye liyakati ve zirai san'atlere kabiliyet ve isti'dadından evvelce bir kaç defalar bahsetmiştik.

Şimdi bunu burada bir daha tekrarlamıyacağız, yalnız deyeceğiz ki İstanbul haiz olduğu o istidat ve kabiliyet mevki ve vaziyet itibarile olup yoksa ahâlisinin zihniyeti bu hususta kâfi bir faaliyet ve beceriklilik arzetmez. Bu haslet ırkan Türk olmayan yahudiler ve hristiyan unsurda nisbeten daha diri ve daha zeyrektir. Bunu şundan anlıyoruz ki « Tasarruf ve iktisat cemiyeti » teşekkül ettiği ve bu sahada edilecek gayret ve mücadelenin ehemmiyeti Hükûmeti celilece ameli surette ilân ve telkûn edildiği halde âmmece layık olduğu heyecane mazhar olmamış, muhterem Halk Fırkasının tatbikat ve icraâte geçmesine serin kanlılıkla intizardan başka bir şey yapmamıştır.

Bu tasarruf ve iktisat mesailile tacirlerimizin ne dereceye kadar ve ne yolda mesgul olduklarını bilemiyoruz ve bimek te mümkün değildir, çünkü o

tacirin sattığı mal ve menfaat itibarile nazariye ve fikir de değişir :

Kimi Avrupa malından kimi de yerli malden kazanç teminine çalışır.

Fakat her ne olursa olsun iktisadi meselelerden bilhassa fiât maddesi çok düşünülecek şeydir. Hatta bazı kere bir muammâ halini almaktadır; Meselâ dünyanın bilmem neresinden, bilfarz Amerika dan gelen ve gümrük veren « rizon » pirinci ile bizim şuracıktaki Tosya yerli pirincinin fiâtı birdir, her ikisinin de okkası 50 kuruşadır, Bursa nınki belkide 52 ye yahut daha ziyade yedir. O halde masraftan tasarruf ederek mümkün olduğu kadar ucuz fiât temin etmekte iktisadın büyük bir rolü var!

Bu iktisadi mesail esasen biri birlerine garip bir nizam ve derin bir intizam ile bağlıdır, içlerinden birinin tabii kaide veya düsturu ihlal edilince diğeri derhal müteessir olur. Meselâ şu piring misalinde, Tosya pirincinin de okkası 50 kuruş olması ötekinde bulunmayan bir takım evsaf ve meziyetleri haiz olduğundan değildir; onun mutlaka istihsal masrafı ve nakliye ücreti ile sair işçiliği ayrı ayrı yüksek, ve yevmiyeler pahalıdır. Sonra bu pirincin istihsal masrafının hakikaten onun 50 kuruşu satılmasını icap ettirecek derece ve miktarda olduğu şüphesiz kontrol edilmemiştir.

Bir de istihsalâtımız azdır. geçen sene İstanbul şehrinin patates ihtiyacını kısmen Kıbrıs adası temin etmişti, şimdi Kaba Marsilya patatesi yiyoruz, ve yerli, Adapazarı, fiâtına alıyoruz!

Havayıcı zaruriye fiâtından tasarruf umumca en mühim bir gaye ve en doğru bir nazariyedir. Ucuzca beslenmek küçük ve zayıf bütçelerin refah ve saadetini ifade eder...

Bu maksatla kooperatifler teşkil ediliyor, türlü çareler düşünülüyor, hükümet müdahale ediyor, Belâdiyeler mücadeleye kalkıyor.

Harbi Umumide İsviçre süt müstahsilleri o zamana kadar olan fiâtın azlığından ve idare etmediklerinden bahisle beher litraya beş santim ilâve için hükûmete muracaat etmişlerdi. Bu iddia ve talebin doğru olup olmadığını anlamak ve bir çok fabrikaların madde-i asliyesi olan bu mühim maddeyi muhafaza ile beraber süte müteallik san'atleri de himaye için hükûmet mütehasis elili hibre tayin etmiş, bunlar da ineklerin yeminden, yerinden başliyerek idaresi, sermaye faiz ve amortismanına varıncaya kadar meselelerin her noktasını tahkik ve tetkikten sonra müstahsillerin talebini doğru bulmuş ve ancak bu suretle 5 santimin zammı kabil olabilmiştir. Bunlar iktisadiyatın sanayi ve ticarete ait cihetleridir. Bizim bahsetmek istediğimiz mesele ise parâ-mızın dışarıya akmaması, yani ithalatın azaltılması ve yerli mal kullanılması gibi istihlake aittir. Bununla beraber yerli malda ehven fiât aramaga daima hakkımız vardır. Bu ehven fiât meselesi de ancak istihsal masraflarının indirilmesi, faiz yüzdesi ve krâdi şeraitinin telvin ve tevsi gibi tedabiri hiç ihmal etmemekle olur.

Demek isteriz ki yapacağımız tasarruf ve arkasından yürüyeceğimiz iktisat nev'i ve usulü her ne ise sağlam ve devamlı bir esase istinat ettirmek, ve bizde mutlaka, meslek takibi ile beraber ictimai şekilde olmak elzendir. Servet ve ahlaki millîye bunda hakiki ölçüyü teşkil etmeli, milliyet ve fazilete hürmet edilmelidir.

Başka memleketlerde, ve meselâ, en yakın komşumuz Bulgaristan muhitinde çok güzel ve mühim bir tasarruf zihniyet ve meziyeti vardır. Bunda esas - en zengin ve Avrupa kûlfetinde yaşamış olanı da dahil olduğu halde - hep milliyet duyguları ve yerli eşya yani Bulgarlık telekkileridir. Fakat bu yolda hiç bir terakki ve inkişaftan geri kalmamışlar ve bilakis servetlerine

daha iyi sahip olmuşlardır. Gıda ve elbise hususunda - ez cümle kadın tu - valetleri - bizimkinden daha çok sade ve cepleri tabii bizimkine nisbetle kat kat doludur. Biz istersek ve azmedersek onları az zamanda geçeriz, fakat yukarda dediğimiz gibi, başlanğıçta sağlam esaslara istinat elzemdir.

Ali Suat